

TÜRKİYE’NİN MİLLİ GÜVENLİĞİ

Prof. Dr. Sadi ÇAYCI*

GİRİŞ

Dar, teknik ve askeri anlamda *güvenlik* kavramı, her şeyden önce, bir askeri birliğin, faaliyetin veya tesisin; görev etkinliğini azaltacak her türlü eyleme karşı aldığı ve uyguladığı önlemleri ifade eder. Güvenlik ayrıca, düşmanca eylemlerden veya etkilerden dokunulmazlığı sağlayan koruyucu önlemlerin oluşturulmasından ve sürdürülmesinden kaynaklanan bir durum anlamına gelir. Aynı kavram, istihbarata karşı koyma ve koruyucu güvenlik bağlamında ise, milli güvenlik gerekleri nedeniyle korunmakta olan, gizlilik gerektiren bilgiye yetkisiz kişilerin ulaşmasını önleyen bir durum olarak tanımlanabilir.¹

Güvenlik kavramının temel çıkış noktasını açıklamak amacıyla ifade ettiğim bu –askeri ağırlıklı- genel yaklaşımı, gerekli değişikliklerle, milletlerarası toplum düzeyinde ve milletlerarası ilişkilere uyguladığımız zaman ise, milletlerarası güvenlikten; belli bir devlete uyguladığımızda ise milli güvenlikten söz edebiliriz.

---

* Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk Öğretim Üyesi ve Stratejik Araştırmalar Merkezi Müdürü.

¹ *Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms*, Joint Publication 1-02, 12 Nisan 2001 (14 Nisan 2006 tarihine kadar yapılan değişikliklerle), s. 476. Bu anlamdaki güvenlik (“security”), kurumsal bir kavramdır. Daha çok teknik – fiziki emniyet anlamını içeren güvenlik (“safety”) kavramı ile karıştırılmamalıdır.

MİLLİ GÜVENLİK

Geleneksel anlamıyla *milli güvenlik*, bir devletin milli savunma ve dış ilişkilerini kapsayan ortak bir kavramdır. Özellikle, herhangi bir yabancı ulus veya uluslar topluluğuna karşı askeri ve savunma üstünlüğü; dış ilişkilerde üstün bir konum; *iç veya dış kaynaklı*, açık veya örtülü şekilde söz konusu olabilecek düşmanca yahut yıkıcı eyleme karşı başarıyla direnme yeteneğine sahip savunma duruşundan kaynaklanabilecek bir durumdur.²

Geniş ve güncel anlamıyla *milli güvenlik* kavramı ise çok daha kapsamlı, karmaşık ve çok boyutludur. Bu anlamıyla milli güvenlik, bir devletin, *hukukun üstünlüğü ilkesi* çerçevesinde ve çağdaş anlamda bir demokrasi, insan hakları, rekabete dayalı serbest pazar ekonomisi temelinde; siyasi, askeri, ekonomik, ticari, mali, sağlık, çalışma ve sosyal güvenlik, öğretim, eğitim, bilim, teknoloji, kültür, sanat, spor, sağlık alanlarında, gerek dış ilişkileri, gerek iç ilişkileri bakımından, mevcut durumda veya öngörülebilir gelecekte güvence içinde olması durumunu ifade eden bir çerçeve kavramdır. Etkin bir istihbarat, istihbarata karşı koyma ve koruyucu güvenlik, kolluk ve adalet düzeni yeteneği, milli güvenliğin destekleyici ve tamamlayıcı unsurları arasındadır.

Türkiye'de güvenlik kavramı çoğu zaman salt savunma ve iç güvenlik – kamu düzeni kavramları esas alınarak değerlendirilmiş, uygulanmış ve bu nedenle de kolluk gücü gibi kullanılan silahlı kuvvetlerce desteklenen ceza kovuşturmaları, iç güvenliğe ilişkin faaliyetlerde birinci derecede rol oynamıştır. Halen de sürdürülmekte olduğu gözlemlenen bu genel yaklaşım ilk nazarda cazip, kolay ve etkin görünse de, salt asker veya kolluk veya ceza kovuşturması bakış açılarıyla oluşturulan güvenlik politikalarının orta ve uzun vadedeki olumsuz etki ve sonuçları açıkça gözlemlenebilmektedir.

MİLLİ GÜÇ

Milli güç, “[bir] devletin millî menfaatini sağlamak ve millî hedeflerini elde etmek için kullanabileceği siyasi, ekonomik, askerî, coğrafi, demografik, psiko-sosyal ve kültürel, bilimsel-teknolojik gibi güçlerden oluşan maddi ve manevi unsurların toplamıdır.”³

² *Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms*, Joint Publication 1-02, 12 Nisan 2001 (14 Nisan 2006 tarihine kadar yapılan değişikliklerle), s. 361.

³ Bkz. http://www.mgk.gov.tr/Turkce/sss.html#soru_10 (22 Ekim 2010).

Milli güvenliğin sağlanmasındaki başarı, büyük ölçüde, bir devletin *milli güç* unsurları arasındaki ilişkilerin, bir başka anlatımla, sivil - asker ilişkilerinin, devlet ve din ilişkilerinin, devlet ve toplum ilişkilerinin niteliğine; ekonomik, mali ve benzeri durum göstergelerine; özellikle de milli güvenlik politikalarının *gerçekçi ve uygulanabilir* olmasına; devletin iletişim ve diplomasi yeteneğine; yasama, yürütme ve yargı organlarının işlevselliğine bağlıdır.⁴

Toplumumuzda genellikle sanıldığıının aksine, askeri güç elbette önemli, ancak milli gücü oluşturan diğer temel unsurlardan sadece biridir. Dolayısıyla, *yumuşak güç* olarak adlandırabileceğimiz diğer unsurlar geri plana atılarak, sadece güçlü bir ordunun, aynı zamanda güçlü bir devlet anlamına geleceği şeklindeki bir anlayış yanıltıcıdır. Devlet, *başta toplumun kendisi olmak üzere*, milli gücü oluşturan diğer unsurları açısından da güçlü olabildiği oranda, gerçek anlamda güçlü ve etkin bir konumda olabilir.⁵

Ancak, bir devletin milli gücünün derecesi ve etkinliği ne kadar yüksek olursa olsun, bunun da sınırlarının bulunduğunu unutmamak gerekir. Örneğin sadece askeri güçle elde edilebilecek hedeflerin kapsamı, sanıldığından çok daha sınırlıdır. Dolayısıyla, gerek milli güvenlik siyaseti, gerek dış politika hedefleri, gerçeklere dayalı, olabilir ve uygulanabilir bulunmalıdır. Aksi takdirde, devletin sınırlı olan kaynakları boşa harcanmış olur, devlet, kendi açıkladığı ama uygulayamayacağı politikaların oluşturacağı gereksiz yükün altında kalır.⁶

⁴ Örneğin Türkiye’de; *hukukun üstünlüğü ilkesi temelinde*, sivil – asker ilişkilerinin, devlet – toplum ilişkilerinin, devlet – din ilişkilerinin sağlam temeller üzerine oturması sağlanabiliyorsa, bu olgu, çağdaş - etkin bir milli eğitim sistemi ile desteklenebiliyorsa, milli güvenlik durumunun iyi bir konumda olacağı söylenebilir.

⁵ Bunun örneklerini, yakın geçmişte Türkiye – ABD ilişkilerinde (savunma alanındaki işbirliği faaliyetleri - olumsuz örnek) veya Türkiye – Suriye ilişkilerinde (PKK terör örgütüne sağlanan desteğin kesilmesi – görece olumlu yönleri bulunan örnek) görebiliriz. Türkiye, bir ölçüde bu alandaki zafiyeti nedeniyle, NATO’daki konumunu ve etkinliğini AB ile ilişkilerine yansıtamamıştır. Türkiye, ABD ile arasındaki 1980 tarihli Savunma ve Ekonomik İşbirliği Anlaşmasının güncelleştirilmesi konusunu masaya getiremediği gibi, İncirlik’teki askeri yeteneğin, gerçekten Kuzey Atlantik Andlaşması kapsamı dışında olan konularda, tümüyle genel milletlerarası hukuk kurallarına göre yönetilmesi gereğini ABD tarafına anlatamamıştır. Türkiye, uzun yıllar Suriye’ce PKK’ya verilen destek karşısında etkili bir önlem alamamış ve uygulayamamıştır.

⁶ Bunun somut örneklerini, güçlü devletlerin -askeri gücü ön plana çıkaran- *hegemonyacı* politikalarının etki ve sonuçlarında görebilmek mümkündür: ABD’nin Vietnam, Lübnan, Somali, Afganistan, Irak, Libya ve Suriye’deki; SSCB / Rusya Federasyonu’nun ise Doğu Avrupa ve Afganistan’daki deneyimleri. Çeçenistan veya Sri Lanka gibi yerlerdeki askeri

MİLLİ GÜVENLİK SİYASETİ

Milli güvenlik siyaseti; bir düşünce kuruluşunun, üniversitenin, siyasi partinin ve hatta Hükümetin değil; devlet tüzel kişiliğinin, kendi durumuna ve geleceğine ilişkin saptamalarını, değerlendirmelerini, öngörülerini, hedeflerini, stratejilerini ve eylem planlarını içeren kapsamlı ve çok boyutlu kavramdır. Bir bakıma, devletin haldeki ve gelecekteki durumuna ilişkin ortak – ulusal akılın yansıdığı bir alan gibidir. Devletin güvenliğinin ve sürekliliğinin sağlanması; milli güvenlik siyasetinin gerçeklere, siyasi, askeri, ekonomik, toplumsal ve diğer açılardan uygulanabilirliğine sıkı sıkıya bağlıdır. Buna karşılık, örneğin 1970-2010 devresi uygulama sonuçlarına bakıldığında, başarılı bir sınav verilmiş olduğunu söylemek güçtür. Bugün karşı karşıya olunan, Anayasa düzeninin geleceği açısından toplumun önemli bir kesiminde kaygılar uyandıran örneğin siyasal İslam, ayrılıkçılık ve bir bakıma bunlara karşı tepki olarak gelişen ırkçılık ve yabancı düşmanlığı vb. olguların ortaya çıkmasında ve gelişmesinde, milli güvenlik siyasetinin belirlenmesinde ve uygulanmasında yapılan hataların önemli katkısının olduğu görmezlikten gelinmemelidir.

Milli hedeflerin saptanmasında, bunlara yönelik milli siyasetin belirlenmesinde; sübjektif algılamaların, duyguların, dilek ve beklentilerin değil; aklın, bilginin, deneyimin, -ulusal güç ve yetenek ile bunların sınırları dâhil- gerçeklerin ve bunlara dayalı öngörülerin esas alınması zorunludur. Aksi halde, belki gün kurtarılmış olmakta, buna karşılık, orta ve uzun vadede alandaki gerçeklikler ve gelişmeler ile resmi belge ve kayıtlardaki “olumlu” saptamalar arasındaki fark giderek açılmakta, Devlet ve toplum birbirinden uzaklaşmakta veya aradaki iletişim –deyim yerindeyse- sağırlar diyaloguna dönüşmekte, sonuçta devlet ve toplum olarak çok daha ağır bedeller ödenmek durumunda kalınabilmektedir. Örneğin Devlet, böyle akılcı bir stratejiye ve

---

önlemlere bağlı –görünürdeki- başarıların kalıcılığını, orta ve uzun vadedeki sonuçlarını görebilmek için ise daha uzunca bir sürenin geçmesini beklemek gerekecektir. (Karşılaştırmız: Cengiz Çandar, "İç savaşın eşiği" mi; "Sri Lanka-Çeçenistan çözümü" mü? *Radikal*, 19 Aralık 2015). Bütün bu örneklerde, milli gücünün ötesinde, milletlerarası hukuka aykırı olan / olabilecek siyasi hedefler açıklayan, kendi içindeki sorunları çözümlenmeden başka devletlere model olmak gibi tehlikeli bir rol üstlenen, gerekli altyapı hazır olmadığı halde bölgesel bir güç ve oyuncu, hatta küresel bir güç ve oyuncu olmak iddiasıyla yola çıktığı izlenimi yaratan, milli güvenlik ve dış politika hedeflerinin belirlenmesinde ve buna yönelik politikalarının uygulanmasında askeri güce daha çok önem ve öncelik verme eğiliminde olduğu görülen ancak diğer yandan uygulamakta olduğu orantısız politikalarla kendi ordusunun muharip gücünü büyük ölçüde zedelemiş bulunan günümüz hükümetleri açısından da alınacak dersler olmalıdır.

eylem planına sahip olmadığından, Güneydoğu'daki güvenlik sorununu çözmeye 1998 – 1999 yıllarındaki çok önemli bir fırsatı gerektiği şekilde değerlendirememiş görünmektedir.⁷

SAVUNMA

Savunma, yurt dışı kaynaklı silahlı bir saldırı olasılığının önlenmesi ve caydırılması; silahlı bir saldırının meydana gelmesi durumunda da, ana yurdun korunması; daha genel bir çerçevede de, milli hak ve menfaatlerin savunulması amacıyla, silahlı güç yeteneği ve seçeneklerine ilişkin politikaların ve düzenlerin bütünü olarak tanımlanabilir. Milletlerarası hukuk ve ortak çıkarlar çerçevesinde, bu konuda başka devletlerle işbirliğinde bulunulması da mümkündür. Bunlardan ilki *bireysel savunma*, sonraki ise *ortak savunma* kavramı ile ifade edilir. Ortak savunma ilişkileri de iki taraflı olabileceği gibi, çok taraflı da olabilir. Türkiye'nin KKTC veya Azerbaycan ile olabilecek savunma ilişkileri ikili; Kuzey Atlantik Andlaşması (NATO) çerçevesindeki savunma ilişkileri ise çok taraflı ortak savunma ilişkileridir.

Geleneksel savunma kavramı, iç güvenlik konularını kapsamaz, silahlı kuvvetlerin *kolluk* niteliğindeki görevlerde kullanılmasından, bir başka deyimle, askerinin kendi halkıyla karşı karşıya getirilmesinden özenle kaçınılırdı. Bununla beraber, özellikle Birleşmiş Milletler döneminde ve soğuk savaş ortamında geliştirilen dolaylı askeri saldırı yöntemleri, başlangıçta terörizm olarak ortaya çıkan, ancak güç kazandıkça, *halkların ulusal kurtuluş mücadelesi* görünümü altında kısıktırılan ve desteklenen silahlı

---

⁷ Türkiye'deki milli güvenlik sorunlarının önemli bir bölümünün çözümlenememesinin, tersine, giderek daha da derinleşmesinin arkasında yatan önemli bir neden, sorunların çözümünün yanlış zeminlerde aranmış olmasından kaynaklanmaktadır. Örneğin siyasi sorunların - uyuşmazlıkların (siyasal İslam – ayrılıkçılık) ordu veya mahkemeler eliyle; hukuki uyuşmazlıkların ise, hem de zaman zaman o konuda verilmiş yargı kararlarını etkisiz kılmak amacıyla, hükümet eylem ve işlemleriyle çözümlenmesi çabaları, garip bir görüntü yaratmaktadır. Anayasaya aykırılığı bilinmesine rağmen, Anayasa Mahkemesi kararlarının geriye yürümezliği ilkesinden yararlanılarak yapılan yasal düzenlemelerle bazı özel konularda geçici uygulamalara zemin hazırlanması, hukukun üstünlüğü ilkesini zedeleyen diğer örneklerdir. Bu gibi uygulamalarla, “demokrasi”, “insan hakları”, “serbest piyasa ekonomisi” vb. kavramlar sadece birer şekil ve görünüş, “formalite” olarak algılandığı, içi boşaltıldığı ve böyle bir anlayışla uygulandığında nasıl olumlu bir sonuç beklenemez ise; “hukuk” ve “hukukun üstünlüğü” kavramları da sadece içeriği boşaltılmış söylemler olarak siyasi ve sosyal hayatta muhafaza edilmeye çalışılırsa, ortada sadece kendini aldatmaktan ibaret yapay bir sistem ve hayali bir adalet kavramı kalır.

ayaklanma hareketleri ülkelerin iç güvenliklerini ciddi şekilde bozabilmiş, sık sık silahlı kuvvetlerin desteğine başvurulması gerekebilmiştir.⁸

Günümüzde, terörizm, ayaklanma ve iç savaş gibi olguların, silahlı kuvvetlerin savunma görevinin iç güvenliğe / anayurt güvenliğine ilişkin boyutlarını oluşturduğu konusunda fikir birliğinin var olduğu söylenebilir.

Basit anlamıyla terörizm; genel ve özel kolluk kuvvetlerinin olağan yetenekleriyle önlenebildiği, bastırılabilirdiği veya yönetilebildiği sürece, savunma kavramı alanında değerlendirilmez. Devletin kolluk ve yargı organları, iç güvenliğe yönelik bu derecedeki tehditleri; idare hukukunun, insan hakları hukukunun, suç ve ceza hukukunun geleneksel kavramları, yöntemleri ve kuralları çerçevesinde cevaplandırabilir. Ancak terör ve / veya gerilla strateji ve taktiklerinin kullanımını da içerebilecek; ayaklanma veya iç savaş gibi durumların, savunmaya ilişkin sorumluluk alanında değerlendirilmesi ve silahlı kuvvetlere bu konularda görev verilmesi gerekebilir.⁹

Son olarak; yangın, sel, deprem, teknolojik kaza vb. felaket durumlarına ilişkin insani yardım faaliyetleri de, tamamlayıcı birer unsur olarak savunma alanı kapsamında incelenebilir.

MİLLETLERARASI İLİŞKİLERİN YÜRÜTÜLMESİ

Milletlerarası ilişkilerin yürütülmesinde temel hukuki çerçeveyi *milletlerarası hukuk* oluşturur. Buna ilişkin özel siyasi ve hukuki çerçeve ise, BM Genel Kurulu'nun 24 Ekim 1970 tarihli ve 2625 (XXV) sayılı kararı ile belirlenmiştir. BM Genel Kurulu kararları kural olarak hukuki bağlayıcılığı olmayan işlemlerdir. Buna karşılık sözünü ettiğimiz karar, devletlerin uygulamaları, Milletlerarası Adalet Divanı (MAD) ve diğer hakemlik

⁸ Uluslararası toplum uzun süre silahlı kuvvetlerin bu bağlamda iç güvenlik görevlerinde kullanılması konusunda çok hassas ve çekingen davranmıştır. Bu deneyimi bizzat yaşamamış olan devletler, örneğin 1990'lı yıllarda Türkiye'yi Kürdistan İşçi Partisi (PKK) adlı terör örgütü ile mücadelesinde tamamen yalnız bırakmış, üstelik şiddetle eleştirmişlerdir. Aynı ülkeler, El Kaide isimli terör örgütünün 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'deki hedeflere yönelik saldırılarından sonraki dönemde gerçek tehdidi görmüşler, bu eylemi silahlı bir saldırı olarak nitelemişler ve giderek artan bir şekilde, silahlı kuvvetlerine terörle mücadele ve iç güvenlik konularında önemli ve oldukça geniş kapsamlı görev ve sorumluluklar vermeye başlamışlardır.

⁹ Ülkemizde birbiri arkasınca gelen hükümetlerin, salt siyasi nedenlerle böyle yapmayı, Silahlı Kuvvetleri fiili durumlarla ve oldu – bittilerle karşı karşıya bırakması, bu arada Silahlı Kuvvetlerin de bir bakıma bunu kabullenmesi, hukuk alanında Silahlı Kuvvetler personelini sorumlu durumlarda bırakabilmiştir.

mahkemesi kararlarında, *milletlerarası hukukun temel ilkeleri* olarak kabul görmüş ve yapılageliş (örf ve adet hukuku) kuralları haline dönüşmüş bulunmaktadır. Kararın birinci kısmında temel ilkeler sıralanmakta, ikinci bölümünde ise bu ilkeler açıklanmaktadır. Aşağıda, “*Devletler Arasında BM Şartına Uygun Şekilde Dostane Münasebetler Kurma ve İşbirliği Yapmaya Dair Milletlerarası Hukuk İlkeleri Hakkında Bildiri*” başlığını taşıyan karar özetle aktarılacaktır.¹⁰

Temel ilkeler:

1. Devletlerin milletlerarası münasebetlerinde herhangi bir Devletin ülke bütünlüğüne veya siyasi bağımsızlığına karşı veya BM'nin amaçlarıyla bağdaşmayan diğer herhangi bir tarzda güç kullanma tehdidinden veya güç kullanmaktan sakınmaları ilkesi;
2. Devletlerin milletlerarası uyuşmazlıklarını barışçı yöntemlerle, milletlerarası barışın ve güvenliğin ve adaletin tehlikeye girmeyeceği tarzda çözümlenmeleri ilkesi;
3. BM Şartına uygun şekilde, herhangi bir Devletin millî yetkisine giren meselelere müdahale etmeme görevi;
4. Devletlerin BM Şartına uygun şekilde birbirleriyle işbirliği yapma görevleri;
5. Eşit haklar ve halkların kendi geleceğini belirlemesi ilkesi;
6. Devletlerin egemen eşitliği ilkesi;
7. Devletlerin üstlendikleri yükümlülükleri BM Şartına uygun şekilde yerine getirecekleri; milletlerarası toplumda bunların daha etkin şekilde uygulanışını sağlamak için BM'nin amaçlarının gerçekleştirilmesini geliştirmeleri ilkesi.

DIŞ POLİTİKA

Dış politika, bir devletin; milletlerarası toplumu oluşturan diğer devletler, milletlerarası örgütler ve devlet dışı oluşumlarla ilişkilerinin hedeflerinin ve politikalarının belirlenmesine, düzenlenmesine; bu politikalarını yürütmesine ve geliştirmesine; oluşabilecek riskleri, tehditleri ve benzeri durumları veya uyuşmazlıkları önleyebilmesine veya yönetebilmesine; milletlerarası uyuşmazlıklarını barışçı yöntemlerle çözümlenebilmesine ilişkin genel yaklaşımları, kavram, ilke ve yöntemlerinden oluşan bir uzmanlık alanıdır.

¹⁰ Türkçe metnin tamamı, Ankara'daki BM Enformasyon Merkezi (UNIC) web sayfasında bulunabilir (yayın tarihi 22 Mayıs 2007).

Gerek milli, gerek milletlerarası bağlamda, hak ve / veya menfaatlerin korunmasında ve geliştirilmesinde temel çıkış noktasının iyi düşünülmüş ve tasarlanmış siyaset ve diplomasi yöntemleri olması gerekir. Bu alanda başarılı olunabildiği derecede, hem ülke içinde, hem milletlerarası toplum yanında, saygın bir konum ve önemli bir güç odağı – oyuncu olmak mümkün kılınabilir.

Gerçekten, bir devletin askeri gücü, yurt savunmasının dışında, oldukça sınırlı bir alanda, tamamlayıcı, yardımcı ve destekleyici bir işleve sahip olabilir. Nerede durduğu ve nereye varmak istediği pek de belli olmayan yahut silahlı güçle elde edilebilecek hedeflerin kapsamını ve sınırını takdir edemeyen, buna karşılık özellikle milletlerarası ilişkilerinde askeri gücünü sürekli olarak ön planda tutan ve hatta sık sık silahlı güce başvurma tehdidinde bulunan yahut gerçekten de silahlı güce başvuran bir devletin, orta ve uzun vadede, bu hatalarının bedelini ödemek durumunda kalacağı hemen hemen kesindir.¹¹

DİPLOMASİ

Milli güvenliğin sağlanması ve sürdürülmesi, dış ve iç “oyuncuların”, etkenlerin ve unsurların oluşturduğu, çok boyutlu, değişken ve karmaşık bir ortamda cereyan eder. Bu bağlamda, tarihin ilk dönemlerinden itibaren, bir yandan istihbarat yeteneğinin, diğer yandan diplomasinin, yani, *yabancı* muhataplarla kurulacak siyasi iletişimin önemi ortaya çıkmıştır. Mevcut durum, gelişmeler ve olasılıklar hakkında zamanında ve doğru bilgi sahibi olunması, doğru değerlendirmeler yapılabilmesi ve öngörülerde bulunabilmesi, bu suretle önceden hazırlıklı olunabilmesi, beklenmedik durumlarla karşılaşabilme olasılığının mümkün olabilecek en alt düzeye indirilebilmesi, sadece gizli haber alma faaliyetleri ile mümkün kılınabilecek bir husus değildir. Açıklanan nedenlerle, dar ve teknik anlamdaki milli

---

¹¹ Milletlerarası ilişkiler bağlamında, sık sık ve sürekli olarak silahlı gücün ön plana çıkarılması, silahlı güce ve eylemlere – önlemlere, “fetih” ve “fatih” söylemlerine vurgu yapılması, “yurtta barış, dünyada barış” söyleminin unutulması / unutturulması veya sözlerle eylemlerin – gerçeklerin birbirine uymaması, bir bütün olarak milli güvenlik siyasetinin yanlış / eksik bir temele dayandırılmakta olduğunun göstergeleridir. Örneğin savunma yeteneğinin durumu, amacı ve derecesi, uygulamalar – önlemler, gereklilik ve orantılılık boyutları dahil, milli ve milletlerarası kamu oyuna yeterince açıklanmaz / açıklanamaz ise, başta komşu ülkeler olmak üzere, milletlerarası alanda Türkiye'nin tehdit olarak algılanması doğal bir sonuç olabilir. (Karşılaştırınız: Ünal Çeviköz, “Dış Politikada Kimlik Bunalımı ve 'Komşularla Sıfır Sorun' Politikası Üzerine”, *Radikal*, 17 Aralık 2015).

güvenliğin sağlanmasında ve sürdürülmesinde, diplomasi, istihbarat ve askeri yetenekler, birbirini tamamlayan bir bütün oluşturmaktadırlar.

Türk kültüründe, “meydanlarda kazanıyoruz, ama masada kaybediyoruz” söylemi - inancı yaygındır. Ama şayet bu tespit doğru olsa bile, neden böyle olduğu, yahut, masada kaybetmenin ne anlama geldiği konularında düşünce üretebilenlerin sayısı yok denecek kadar azdır. Gerçekten, Türkiye’deki milli güvenlik kültüründe genellikle sanıldığıının aksine, *silahlı bir saldırıya karşı yurt savunması durumu hariç*, milletlerarası veya milli bir uyuşmazlığın çözümü bağlamında silahlı güç kullanma tehdidinde bulunma veya silahlı güç kullanımı, sanıldığından çok daha sınırlı ve ancak tamamlayıcı bir işleve sahip olabilmektedir. Dolayısıyla asıl mücadele alanı siyaset ve diplomasi alanıdır ve bu uzmanlık alanındaki milli yetenek, uzmanlık, deneyim birikimi yaşamsal derecede önemlidir. Son olarak, temelde meşru, hukuka ve adalete uygun olmadıkça; salt silahlı güç kullanımıyla elde edilebilecek başarıların ve kazanımların, orta ve uzun vadede çoğu zaman kalıcı olmadığı, hatta bir sonraki silahlı çatışmanın da gerekçesini oluşturabildiği söylenebilir.

Akıl, bilgi ve deneyimin, düşüncenin, muhakemenin, sağduyunun, öngörü ve iletişim yeteneğinin, olabileceği / elde edilebileceği hesaplayabilmenin, yani, bir politikanın gerçekte uygulanabilirliğinin, resmi veya fiili söz ve davranışların, kullanılacak her kelimeye dikkat etmenin önemli olduğu diplomasi alanı, dışarıdan bakanlarca çoğu zaman kolay, rahat bir faaliyet gibi görülebilmektedir. Oysa barış zamanında da, savaş zamanında da, savaş sonrasında da; hukuk, adalet ve milli güç unsurlarınca desteklenebilen mükemmel bir siyaset ve diplomasi yeteneğinin milli ve milletlerarası uzlaşma ortamına olumlu etkisi, güvenli bir ortamın oluşturulmasına katkısı büyüktür.

KAMU DİPLOMASİSİ

Milletlerarası ilişkiler, devletlerin ve milletlerarası örgütlerin resmi ilişkileri ile sınırlı değildir. Sivil toplum örgütlerinin etkinlikleri giderek artmaktadır. En önemli konularda, uyuşmazlıklarda bile, bir yandan resmi süreçler devam ederken, diğer yandan resmi olmayan forumlarda gerekli zeminlerin hazırlanması, sonra o girişimlerin resmi zeminlere taşınması, oldukça yaygın bir uygulama haline dönüşmüştür. İşte bu çerçevede, diğer devletlerin halklarıyla, oralardaki değişik çıkar gruplarıyla da iletişim kurulması, milli politikaların anlatılması ve tepkilerin ölçülmesi, önemli bir faaliyet alanı haline dönüşmüştür.

Günümüzde herhangi bir konuda yahut uyuşmazlıkta sadece haklı olmak yetmemekte, bunu muhataplarına anlatabilmek, inandırıcı olabilmek gerekmektedir. Kamu diplomasisi, bir devletin milletlerarası toplumu veya kendi halkını maksatlı haberlerle yanılması – yönlendirmesi değil, halktan halka iletişimin ve etkileşimin, bilgilendirmenin önemli bir yöntemi olarak anlaşılmalıdır.¹²

HUKUK VE SİYASET İLİŞKİLERİ

Güvenlik analizlerinde çoğu zaman gözden kaçan, önemi anlaşılmayan temel bir unsur, hukuktur. Çoğu zaman, hukukla siyaset arasındaki farka da dikkat edilmez; hukukun üstünlüğü ilkesi, siyasetin üstünlüğü olgusu karşısında –fiilen- işlevsiz kalır. Yaşamsal derecede önemli, çok sınırlı sayıdaki bazı konular hariç, yapılan bir takım siyasi değerlendirmelerin hukukmuş gibi algılanarak politika üretilmesi daha da tehlikelidir.¹³

İç işlerde ve ilişkilerde olsun, milletlerarası işlerde ve ilişkilerde olsun, önemli olan, objektif ölçütlerle incelendiğinde, bir sorunun özünde haklı olmaktır. Bu, meşruiyet için önemli bir dayanaktır ve geleneksel “hukuka uygun olmak” kavramının ötesinde bir anlam ifade eder. 1915 Ermeni olayları, Kıbrıs uyuşmazlığı, yahut Ege – Doğu Akdeniz sorunu gibi yaşamsal derecede önemli ulusal çıkarlara ilişkin konulara, böyle geniş, esnek bir hukuk ve meşruiyet anlayışıyla yaklaşılması da doğal karşılanmalıdır. Böyle durumlara ilişkin politikaları kararlı bir şekilde hukukla, siyasetle ve diplomasi ile destekleyebilmek gerekir. Salt silahlı güçle edinilen kazanımların değil; hukuka, adalete ve ilgili tarafların ortak çıkarlarına uygun kazanımların kalıcı olabileceği unutulmamalıdır.

MİLLETLERARASI BARIŞ VE GÜVENLİK

Bir devletin içindeki kamu düzeni ve güvenliği; yasama organının, yürütme organının, kamu yönetiminin, istihbarat örgütlerinin, kolluk kuvvetlerinin, yargının ve gerektiğinde silahlı kuvvetlerin, birbirini tamamlayan ve destekleyen yetkileri, yetenekleri ve çabalarıyla sağlanabilir.

¹² Karşılaştırmız: İbrahim Kalın, *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*, 4 Kasım 2015, 16 sayfa, <http://kdk.gov.tr/sag/turk-dis-politikasi-ve-kamu-diplomasisi/20>.

¹³ Bir örnek: Türk siyaseti ve kamu yönetimi on yıllarca insan hakları hukukuna ilişkin sorunları ve toplumsal talepleri, “herkesin birinci sınıf vatandaş olduğu” söylemi ile *geçirtmeye* çalışmıştır. İnsan hakları, vatandaş hakları, azınlık hakları, -vatandaş olmasalar bile- belli bir yerde sürekli olarak oturan - yaşayan kişilere tanınabilecek ek – demokratik haklar kavramları, ayrımları ve farkları anlaşılacak istenmemiştir.

Egemen ve eşit devletlerden oluşan milletlerarası toplumun barış ve güvenliğinin sağlanması ise, çok daha karmaşık ve çözümü güç bir sorun teşkil eder. Geçmiş asırlarda bu, daha çok ulusal çıkar bağlamında ortaya çıkan devlet grupları arasındaki güç dengelerine göre mümkün olabilmiş veya silahlı çatışmalar cereyan etmiştir.

Milletlerarası ilişkilerin yürütülmesinde silahlı güç kullanılmasının yasadışı ilan edilmesinden sonraki devrede, milletlerarası barış ve güveniğin, bu maksada yönelik milletlerarası örgütler eliyle sağlanması ve korunması düşünülmüştür. Önce Milletler Cemiyeti, 2. Dünya Savaşı sonrasında ise Birleşmiş Milletler kurulmuş, sistem, bölgesel örgütlerle desteklenmeye çalışılmıştır.

Önemli olan milletlerarası barış ve güveniğin korunması, sürdürülmesi; milletlerarası barış ortamını tehdit edebilecek uyuşmazlık ve durumların daha baştan gerekli önlemler alınarak engellenmesi; bu başarılammış ise, milletlerarası durumların ve uyuşmazlıkların öncelikle barışçı yöntemlerle çözümlenebilmesidir.

İşte böyle bir bağlamda kullanılan *ortak güvenlik* kavramı, küresel veya bölgesel düzeyde, milletlerarası toplumun genelini ilgilendiren güvenlik sorunlarını ve bunların çözümü çabalarını kapsamaktadır.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN (“BM”) AMAÇLARI VE İLKELERİ

BM'nin *amaçları*, BM Şartının 1. maddesinde şu şekilde sıralanmıştır:

1- Milletlerarası barış ve güveniği muhafaza etmek ve bu maksatla:

Barışın uğrayabileceği tehditleri önlemek ve uzaklaştırmak ve her türlü saldırı fiilini veya barışın başka suretle bozulması halini ortadan kaldırmak üzere, etkin ortak önlemleri (tavsiye - yaptırım – zorlama – acil ve geçici diğer önlemler) almak;

Barışın bozulması sonucunu doğurabilecek milletlerarası uyuşmazlıkların veya durumların düzeltilmesini veya çözülmesini, adalet ve milletlerarası hukuk ilkelerine uygun olarak barışçı yöntemlerle (diplomasi – hakemlik veya yargı yolu) gerçekleştirmek;

2- Milletler arasında, milletlerin hak eşitliği prensibine ve kendi geleceğini belirleme (“self – determination”) hakkına saygı üzerine kurulmuş dostça ilişkiler geliştirmek ve dünya barışının sağlanması için elverişli her türlü diğer tedbirleri almak;

3- Ekonomik, sosyal, fikri ve insani mahiyetteki milletlerarası sorunları çözerek ve ırk, cins, dil veya din farkı gözetmeksizin herkesin insan haklarına ve ana hürriyetlerine karşı saygıyı geliştirerek ve teşvik ederek, milletlerarası işbirliğini gerçekleştirmek;

4- Milletlerin bu ortak amaçlara doğru sarf ettikleri çabaların uyumlaştırıldığı bir merkez olmak.

BM'nin *temel ilkeleri* de, BM Şartının 2. maddesinde sıralanmıştır. Buna göre, BM Teşkilatı ve Üyeleri, birinci maddede beyan edilen amaçlara ulaşmak için aşağıdaki prensiplere uyarak hareket edeceklerdir:

1- Teşkilat bütün üyelerinin egemen eşitliği prensibi üzerine kurulmuştur.

2- Teşkilatın Üyeleri, üyelik sıfatından doğan hak ve menfaatlardan her birinin faydalanmasını sağlamak için, işbu Şartın hükümleri gereğince üzerlerine aldıkları bütün yükümlülükleri iyi niyetle yerine getireceklerdir.

3- Teşkilatın Üyeleri, milletlerarası mahiyetteki uyuşmazlıklarını, milletlerarası barış ve güvenliği ve adaleti tehlikeye koymayacak şekilde barışçı yöntemlerle çözerler.

4- Teşkilatın Üyeleri, milletlerarası ilişkilerinde gerek herhangi bir başka Devletin *ülke bütünlüğüne* veya *siyasi bağımsızlığına* karşı, gerekse BM'nin amaçları ile bağdaşmayacak diğer herhangi bir şekilde, güç kullanma tehdidinde bulunmaktan veya güç kullanmaktan kaçınırlar.

5- Teşkilatın Üyeleri, işbu Şartın hükümleri gereğince, Teşkilatın giriştiği herhangi bir girişime her türlü yardımda bulunurlar ve Teşkilatça aleyhinde önleyici veya zorlayıcı tedbir alınan Devlete yardım etmekten kaçınırlar.

6- Teşkilat, BM Üyesi olmayan Devletlerin, milletlerarası barış ve güvenliğin korunmasının gerektirdiği ölçüde, işbu esaslara uygun olarak hareket etmesini sağlar.

7- İşbu Şartın hiçbir hükmü, ne özü itibariyle bir Devletin *milli yetkisi* içinde bulunan işlere BM'nin karışmasına cevaz verir ve ne de Üyeleri, bu gibi işleri, işbu Şart gereğince bir çözüme bağlamaya zorlar; bununla beraber, bu prensip VII nci bölümde belirtilen *zorlama önlemlerinin* uygulanmasını hiçbir şekilde etkilemez.¹⁴

¹⁴ Resmi tercüme için bakınız: 14 Eylül 1968 tarihli ve 13001 sayılı Resmi Gazete.

BM GÜVENLİK KONSEYİ (“BMGK”)

BMGK'nın konumu, oluşumu, işlevi ve yetkileri, BM Şartının V. Bölümü hükümlerinde düzenlenmiştir. Özetleyecek olursak;

1. BMGK, BM'nin onbeş Üyesinden oluşur. Çin Halk Cumhuriyeti, Fransa, Rusya Federasyonu, Birleşik Krallık (“Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı”) ve Amerika Birleşik Devletleri, BMGK'nın sürekli Üyeleridir. BMGK'nın diğer on Üyesi, her şeyden evvel BM Üyelerinin milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazasındaki ve diğer gayelerinin sağlanmasındaki payını ve aynı zamanda da adilane bir coğrafi paylaşımı özellikle göz önünde tutan BM Genel Kurulu tarafından süreli Üye olarak seçilir. BMGK'nın süreli Üyeleri iki yıllık bir devre için seçilirler. BMGK'nın her Üyesinin Konsey'de bir temsilcisi vardır.¹⁵

2. BM'nin çabuk ve etkin hareketinin temini için, Üyeleri, Milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazasının başlıca sorumluluğunu BMGK'ya verirler ve BMGK'nın, bu sorumluluğun kendisine yüklediği görevleri yerine getirirken, kendi adlarına hareket ettiğini kabul ederler. Bu görevlerin yapılmasında, BMGK, BM'nin amaç ve ilkelerine uygun olarak hareket eder. BMGK'ya işbu görevleri yerine getirebilmesi için verilen belli ve özel yetkiler, BM Şartının VI, VII, VIII, ve XII. bölümlerinde gösterilmiştir. BMGK, BM Genel Kurulu'na, incelenmek üzere yıllık raporlar ve gerektiğinde özel raporlar sunar.¹⁶

3. BM Üyeleri BM Şartı gereğince, BMGK'nın kararlarını kabul etmek ve uygulamak hususunda anlaşmışlardır.¹⁷

4. BMGK'nın her Üyesi bir oya sahiptir. BMGK'nın usul meselelerindeki kararları dokuz üyenin olumlu oyu ile alınır. BMGK'nın diğer bütün meselelerdeki kararları, kural olarak, sürekli Üyelerin hepsinin oyları dahil olmak üzere, dokuz Üyenin olumlu oyu ile alınır.¹⁸ Uygulamada, sürekli üyelerin ilgili toplantıya katılmaması veya toplantıda çekimsiz oy kullanmasının, çoğunlukla karar alınmasını engellemeyeceği kabul edilmektedir.

5. BMGK, görevlerini sürekli olarak yerine getirebilecek surette teşkilatlandırılmıştır. Bu maksatla, BMGK'nın her Üyesi BM'nin merkezinde her zaman bir temsilci bulundurmalıdır.¹⁹

¹⁵ BM Şartı, madde 23.

¹⁶ BM Şartı, madde 24.

¹⁷ BM Şartı, madde 25.

¹⁸ BM Şartı, madde 27.

¹⁹ BM Şartı, madde 28.

6. BMGK, görevlerinin yapılabilmesi için gerekli gördüğünde kendisine bağlı organlar kurabilir.²⁰

7. BMGK Üyesi olmayan her BM Üyesi, BMGK'ya sunulan ve işbu Üyenin menfaatlerine özellikle dokunduğu BMGK'ca değerlendirilen her sorunun görüşülmesine, oy sahibi olmaksızın katılabilir.²¹

8. BMGK Üyesi olmayan herhangi bir BM Üyesi veya BM Üyesi olmayan herhangi bir Devlet, BMGK'ca incelenen bir uyuşmazlıkta taraf olduğu takdirde, işbu uyuşmazlığın görüşülmesine oy sahibi olmaksızın katılmaya davet edilir. BMGK, BM Üyesi olmayan bir Devletin katılımına koymayı uygun bulduğu koşulları belirler.²²

BÖLGESEL ÖRGÜTLER VE DÜZENLEMELER

Bölgesel örgütlerin ve düzenlemelerin milletlerarası barış ve güvenlik bağlamındaki konumları, BM Şartının VIII. Bölümünde düzenlenmiştir. Buna göre:

1. BM Şartındaki hükümler, milletlerarası barış ve güvenliğin korunmasına ilişkin olup, bölgesel – yerel mahiyette bir eyleme uygun bulunan işlerin çözülmesi amacını güden bölgesel düzenlemelerin veya örgütlerin kurulmasına engel değildir; yeter ki bunların oluşumu ve faaliyeti BM'nin amaç ve ilkeleriyle uyumlu olsun. BM Üyeleri, bölgesel mahiyette uyuşmazlıkları, BMGK'ya sunmadan önce, sözü geçen düzenlemeler veya örgütler vasıtasıyla, barış yoluyla çözmek hususunda bütün gayretlerini sarf etmelidir. BMGK, sözü geçen uyuşmazlıkların, bu bölgesel düzenlemeler veya örgütler vasıtasıyla, barış yolu ile çözülmesini özendirir. Bu hükümler, BM'nin genel olarak sahip bulunduğu görev ve yetkileri etkilemez.²³

2. BMGK, gerektiğinde, kendi yetkisi altında alınan zorlayıcı tedbirlerin uygulanması için bölgesel düzenlemeleri veya örgütleri kullanır. Bununla beraber, BMGK'nın yetkilendirmesi olmaksızın, bunlar tarafından hiçbir zorlayıcı eyleme - önleme ("enforcement action") girilmez.²⁴

3. BMGK, her zaman, milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazası için bölgesel düzenlemeler veya örgütler tarafından girişilen veya tasarlanan her hareketten tamamıyla haberli bulundurulmalıdır.²⁵

---

²⁰ BM Şartı, madde 29.

²¹ BM Şartı, madde 31.

²² BM Şartı, madde 32.

²³ BM Şartı, madde 52.

²⁴ BM Şartı, madde 53.

²⁵ BM Şartı, madde 54.

İÇ GÜVENLİK VE ANAYASA DÜZENİNİN KORUNMASI

Devlet; kamu ve özel, sivil ve asker, seçilmiş ve atanmış, yatay ve dikey, çok sayıda kurumları, makamları ve bireyleri içeren, karmaşık ve çok boyutlu bir oluşumdur. Bu oluşumun işlevlerini bir düzen içinde ve etkinlikle sürdürebilmesinin, dolayısıyla da iç güvenliğin sağlanabilmesinin temel koşulu, bir yandan *devletin* görev, yetki ve sorumluluklarının ve bunların sınırlarının; diğer yandan, *bireylerin* temel hak ve özgürlüklerinin ve bunların sınırlarının önceden belirlenmiş olması ve bunların ihlali halinde, gerekli ve orantılı zorlama ve yaptırımların, sorumluluk mekanizmalarının uygulanabilmesi, işleyebilmesidir.

Bütün bu ilişkilerin olabildiğince düzgün, verimli, olumlu ve etkin bir şekilde cereyan edebilmesi; *iktidar odaklarının*, ortak akıl, sağduyu ve çağdaş bilimin gerekleri çerçevesinde, *hukukun üstünlüğü* ilkesine göstereceği saygının derecesine bağlıdır. Hukukun üstünlüğü düzeninde *kral / egemen / sultan*, devlet veya hükümet başkanı veya yasama organı *değil*, hukukun kendisidir. Olabilecek *siyasi* sorunlarda ve uyuşmazlıklarda son sözü elbette *yasama organı* ve Anayasada öngörülen hallerde halk oylaması yoluyla *halk* söyleyecektir. Buna karşılık *hukuki* uyuşmazlıklarda ise son sözü görevli ve yetkili yargı organı söyleyecektir.

İster hükümet düzeyinde, ister kamu yönetiminin geneli düzeyinde olsun; idari eylem, işlem, söylem ve önlemlerde *hukuka uyma* başka, *hukuka uydurma* başkadır. Birincide hukukun üstünlüğü, ikincide ise keyfilik ve kayırma – olumsuz ayırimcılık temellerinde oluşturulmuş *uyduruk bir hukuk kültürü* söz konusu olur.²⁶

Günümüz Türkiye’inde, *hukukun üstünlüğü* ilkesi yerine, siyasi ve hukuki anlamı, bağlamı ve işlevleri saptırılmış *milli irade* kavramının *Anayasa düzeninin temel normu* haline dönüştürülmesi çabaları endişe vericidir.²⁷ Anayasal ilke, yöntem ve kurallar değişmediğine, hükümet

²⁶ Hukuk bağlamında genelde Ortadoğu halklarının ve özelde Türkiye’nin çıkmayı başaramadığı kısır döngü budur.

²⁷ Türkiye bugün, hukukun üstünlüğü, hukuk devleti, sivil – asker ilişkileri, devlet ve toplum ilişkileri, devlet ve din ilişkileri, öğretim ve eğitim konularında ciddi iç güvenlik sorunları yaşamaktadır. İş başındaki hükümetin hukuk veya bilimsel veriler yerine daha çok dinsel kavramları referans alan, düşünce ve ifade hürriyetini kendi politikalarının desteklenmesi amacı ile sınırlı anlayan; “Devlet”, “hükümet” ve “siyasi parti” kavramları arasındaki ince ayrımları göz ardı ederek Devlet politikalarının sürekliliğini ve kararlılığını zedeleyen; yürütme ve idarenin kamu hukuku alanındaki yetkilerini adeta Devleti ele geçirme maksadıyla kullanan; yargı denetimini reddeden anlayış ve uygulamaları, Anayasa düzeninin işlevini ve etkinliğini ciddi boyutlarda tehdit etmektedir.

uygulamaları ise farklı bir yön izlediğine göre, böyle bir yönetim anlayışı ve modelinin nasıl nitelendirilebileceği, adlandırılabilirliği, ilginç bir sorun olarak tartışılmalıdır.²⁸

Anayasa düzeninin korunması bağlamında Devlet ve din ilişkilerinde sorun, öncelikle, bireysel hak ve özgürlükler çerçevesinin dışına çıkılarak, inanç, ibadet ve / veya davranış ilkelerinin, açık veya örtülü bir şekilde, toplumun bütününe dayatılması çabalarının gözle görülür bir şekilde artmasından ve bu şekilde bir toplumsal tehdit ve mağduriyet ortamı yaratılmasından kaynaklanmaktadır.

Siyasetin hemen tüm boyutlarında, belli bir dini inancı dayanak ve meşruiyet kaynağı olarak görmeye - kullanmaya eğilimli siyasi hareketlerin ve söylemlerin giderek yoğunlaşması ve güçlenmesi; vicdan ve din özgürlüğü kavramlarının, *dinden özgürlük* unsurunu da kapsadığının görmezlikten gelinmesi; bu anlayış ve uygulamaların, dinsel görünümü / gerekçeli aşırılıkları özendirici ve cesaretlendirici bir ortam yaratması, bu gibi hareketlerin kontrol edilememesi tehlikesi, toplumun önemli bir kesiminde, Türkiye'nin Anayasa düzeninin geleceğine ilişkin haklı ve ciddi endişelere neden olabilmektedir.

DEVLET VE TOPLUM İLİŞKİLERİ

Atatürk, Cumhuriyet, laiklik, milliyetçilik, İslam vb. kavramlar, Türk kültürünü oluşturan *ortak milli değerlerdir*. Herhangi bir siyasi partinin veya grubun, bu kavramlardan biri veya birden fazlası üzerinde –deyim yerindeyse- *tekelci* bir yaklaşım içinde olması sakıncalıdır; milli bütünlüğü olumsuz yönde etkileyebilir. Çağdaş anlamda demokratik, çoğulcu, katılımcı ve hukukun üstünlüğüne, insan haklarına dayalı bir devlet yapısı içinde; hiçbir kişi, kurum veya grup, başkalarının inancını, inançsızlığını veya yurtseverliğini yargılama yetkisine sahip değildir.

Milliyetçilik, sosyolojik bir gerçekliktir. Her devirde, her yerde ve her alanda söz konusu olmuştur, olmaktadır. Ancak burada, salt duygusallığa ve diğer toplulukları –deyim yerinde ise- aptal yerine koyabileceğini sanma

---

²⁸ Çağdaş bir hukuk devletinde; hukukun genel ilkelerinin, milletlerarası hukukun emredici kurallarının (*jus cogens*), insan hakları hukukunun gereklerinin, milletlerarası ceza hukukunun bağlayıcı ve bireysel cezai sorumluluğu öngören kurallarının görmezlikten gelinmesi mümkün değildir. Salt seçimlerle elde edilen çoğunluğun; ucu açık, adeta sınırsız ve yargı denetimi dışında kalan mutlak bir siyasal yetkinin temel meşruluk dayanağı gibi anlaşılması; aynı oylama sonuçlarının, daha da ileri gidilerek, geçmiş dönem sorumluluğunun da aklanması şeklinde sunulması, çağdaş bir yönetim tarzı olamaz.

temellerine dayalı *ham* bir milliyetçilik anlayışı ile; bilgiye, deneyime, muhakemeye ve olabildiğince hukuka ve ortak çıkarlara dayalı *akılcı* bir milliyetçilik anlayışını ayırt etmek gerekir.

Günümüzde milliyetçiliğin, -salt etnik veya ırksal nedenlerle ve gerekçelerle- başkalarına göre doğuştan gelen bir üstünlük – öncelik – seçkinlik söylemi olarak değil; etnik kökene, dil veya din farklılığına bakılmaksızın, *yurttaşlarca*, ülkenin gücünü, çıkarlarını ve saygınlığını geliştirmek ve güçlendirmek hedefine yönelik olarak, ülke içinde ve / veya dışında, elinden gelen çabayı göstermek ve katkıyı sağlamak şeklinde anlaşılması daha doğru olacaktır.

SİLAHLI KUVVETLER

Zaman zaman izlenebilen askerlik ve ordu karşıtı söylemler, düşünce ve ifade özgürlüğü çerçevesinde anlayışla karşılanabilir. Ordu içinde işlenmiş olabilecek, Anayasal düzeni tehdit edebilecek eylem ve işlemlerin ciddiyetle soruşturulması, kovuşturulması ve gereğinin yapılmasına yönelik çabalar da hukukun üstünlüğü ilkesi çerçevesinde değerlendirilebilir. Buna karşılık, bizzat hükümetler ve onları destekleyen çevrelerce bir bütün olarak Silahlı Kuvvetlerin aşığılanması, suç örgütü gibi gösterilmesi anlamına gelebilecek derecedeki söylemlerin ve eylemlerin ordu içinde açtığı ve açacağı yaraların devlete ve topluma maliyetinin ne kadar vahim sonuçları olabileceğinin, milli güvenliğin sağlanmasından ve korunmasından sorumlu siyaset makamlarınca hiç bir zaman hatırdan çıkarılmaması gerekir.

Özellikle iç güvenlik bağlamında, sıkıyönetim düzeninin ana unsurlarının olağanüstü hal düzenine; olağanüstü hal düzeninin ana unsurlarının da illerin genel yönetimi düzenine aktarılmış olması, Anayasanın olağanüstü yönetim usullerine ilişkin hükümlerinin kanunlarla – fiilen yürürlükten kaldırılmış olması sonucunu doğurmuştur. Sonuçta, silahlı kuvvetler ve kolluk kuvvetleri, en yoğun çatışmaları bile İl İdaresi Kanunundaki yetkiler çerçevesinde icra etmek durumunda kalmaktadır. Böylece ortaya çıkan hukuki boşluklar, fiili durumlar ve uygulamalar, gerek kolluk kuvvetleri personelini, gerek silahlı kuvvetler personelini güç durumlarda bırakabilmektedir.²⁹

²⁹ İç güvenlik bağlamında Silahlı Kuvvetlere ne Emniyet Teşkilatı Kanunu çerçevesinde bir tenkil – tedip (“tepeleme”) hareketi, ne de sıkıyönetim görev ve yetkisi verilmemesine rağmen bütün sorumluluğun Silahlı Kuvvetlere yüklenmesi, Silahlı Kuvvetlerin fiili durumlarla karşı karşıya bırakılması, iç güvenlikle ilgili hemen her konuda, İçişleri Bakanlığının ve ona bağlı genel ve özel kolluk kuvvetlerinin değil, Genelkurmay

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Çok geniş kapsamlı ve çok karmaşık bir konuyu, seçilmiş bazı önemli sorun alanları ile sınırlayarak incelemeye çalıştım. Bu inceleme ve değerlendirmenin önemli sonuçları şu şekilde özetlenebilir:

1. Milli güvenliğin sağlanması, bir devletin temel görevidir, işlevidir.

2. Bu bağlamda başarılı olunabilmesi, milli gücü oluşturan unsurların durumu ve kalitesi ile yakından ilgilidir.

3. Milli güvenliğin sağlanmasında askeri güç elbette önemlidir. Ancak işlevi, yurt savunması durumu dışında, sanıldığından çok daha sınırlıdır. Asıl olan, devlet ve toplum ilişkilerinin kalitesi ile, ulusun siyaset ve diplomasi yeteneğidir.

4. Türkiye, iç güvenlik ve Anayasa düzeninin korunması açısından kronikleşmiş ve derinleşmiş tehditlerin etkisi altındadır. Görülen, kısır bir döngünün belirli aralıklarla tekrarlanmakta olduğudur.

5. Hukukun üstünlüğü ilkesi devletin ve toplumun büyük kesimince özümsemediği; çağdaş kültür, etkin bir milli eğitim sistemi ile desteklenmediği ve geliştirilemediği sürece, milli güvenliğe yönelik tehditlerin –en azından- yönetilebilir bir düzeye indirilebilmesi güç olacaktır.

KAYNAKÇA

Cengiz Çandar, "İç savaşın eşiği" mi; "Sri Lanka-Çeçenistan çözümü" mü?
Radikal, 19 Aralık 2015.

Ünal Çeviköz, "Dış Politikada Kimlik Bunalımı ve 'Komşularla Sıfır Sorun'
Politikası Üzerine", *Radikal*, 17 Aralık 2015.

İbrahim Kalın, *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*, 4 Kasım 2015, 16
sayfa, http://kdk.gov.tr/sag/turk-dis-politikasi-ve-kamu-diplomasisi/20_

Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği,
http://www.mgk.gov.tr/Turkce/sss.html#soru_10 (22 Ekim 2010).

Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms, Joint
Publication 1-02, 12 Nisan 2001 (14 Nisan 2006 tarihine kadar yapılan
değişikliklerle).

Birleşmiş Milletler Şartı.

Başkanlığı'nın muhatap alınması – sorumlu tutulması, Genelkurmay Başkanlığının da bu durumu kabullenmesi, yürürlükteki hukuk sisteminin gereklerine uymamaktadır.